

Handläggare: Berit Jernberg
Telefon: 08-508 25 031

Till
Socialtjänst- och
arbetsmarknadsnämnden

Verksamhet året runt för barn till missbrukare

Svar på remiss

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till Kommunstyrelsen.

Eddie Friberg

Sammanfattning

Stefan Nilsson (MP) skriver till kommunstyrelsen om verksamheter året runt för barn till missbrukare. Han menar att barnens utsatthet ökar under ledigheten och att gruppverksamhet för barn har en klart preventiv verkan. Stefan Nilsson vill vidare att stödet till barn till missbrukande föräldrar vid stadsdelsnämnderna skall inventeras, och att stödet till frivilligsektorn inom området skall utökas.

Förvaltningen svarar i detta tjänsteutlåtande att stödet är kartlagt genom arbetet i projektet Centrum för Gruppstöd, att gruppverksamhet i dess nuvarande form får anses vara svårt att genomföra året om och att de befintliga resurserna är knappa.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid kansliavdelningen.

Bakgrund

Skrivelse om verksamhet året runt för barn till missbrukare har förutom till Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden lämnats för yttrande till stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Östermalm, Hägersten-Liljeholmen, Spånga-Tensta, Hässelby-Vällingby samt Farsta. Remisstiden sträcker sig till den 2009-09-30.

Skrivelsen i korthet

Stefan Nilsson(mp) framhåller i sin skrivelse till Kommunstyrelsen att ca 400 000 barn i Sverige beräknas bo i familjer där föräldrarna har missbruksproblem. Enligt statens folkhälsoinstitut bor en tiondel av dessa barn i Stockholm. Många av dessa barn har ingen vuxen att vända sig till eller andra barn i liknande situation att tala med.

Stefan Nilsson (mp) föreslår i skrivelsen:

”Att en inventering ska göras av stadsdelsnämndernas verksamheter för stöd och hjälp till barn till missbrukare

Att det i Stockholms stad ska finnas öppen gruppverksamhet året runt för barn till missbrukare.

Att frivilligorganisationer som arbetar med att stödja och hjälpa barn till missbrukare ska få ökat stöd”. **Bilaga 1**

Gruppstöd som metod

Barn till föräldrar med missbruksproblem, barn till föräldrar med psykisk ohälsa, samt barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer lever alla i en utsatt situation. Graden av utsatthet kan givetvis variera. Känslor av skuld, skam, obegriplighet, oförutsägbarhet och ett allt för stort ansvarstagande är något som barn från samtliga grupper kan beskriva. Det är inte ovanligt att ett och samma barn omfattas av problematik från alla tre områden.

Idag talar man i social forskning och i folkhälsoforskning om att minska den totala mängden riskfaktorer och i stället öka tillgången på skyddsfaktorer. Fakta visar att stödgrupper innehåller många av de element som forskningen nämner som viktiga för barns möjlighet att hantera en svår situation. Att erbjuda barnen en trygg miljö där de får möjlighet att tillsammans med andra barn och trygga vuxna diskutera och bearbeta sina upplevelser ger en ökad känsla av sammanhang och begriplighet.

Då det gäller stödgruppverksamhet så är graden av igenkännande mycket viktig och avlastande för barnen. Det är värdefullt att få tala om sin situation och förstå att man inte är ensam. Dock är det viktigt att slå fast att gruppstöd aldrig kan ersätta terapeutisk hjälp eller akuta krissamtal, vilket en del barn i första hand är i behov av. Ett barns behov av skydd kan och skall inte ersättas med stöd i gruppform. Socialtjänstens ansvar att göra en individuell bedömning av vad varje aktuellt barn behöver kvarstår.

Ersta Vändpunkten, inom Ersta Diakoni var först i Sverige med att erbjuda stödgrupper. Ersta Vändpunkten startade sitt arbete 1989 utifrån Minisotamodellens 12-steps program. Med inriktning på barn till föräldrar med missbruksproblem omarbetade Ersta Vändpunkten amerikanska program till svenska förhållanden och har gjort en pionjärinsats då det gäller metodutveckling och utbildning av ledare. Rädda Barnen skall även nämnas då det gäller metodutveckling och utbildning.

Pågående insatser

Ersta Vändpunkten tog under 2008 emot 36 barn samt 43 tonåringar. Förutom barn och tonåringar tog man emot 48 unga vuxna (17-25 år), 40 föräldrar samt 45 vuxna (anhöriga). Ersta Vändpunkten arbetar utifrån ett uttalat anhörigperspektiv. Viktigt att notera är att Ersta Vändpunkten inte har någon geografisk begränsning till Stockholms stad. De flesta stadsdelsförvaltningar som inte har någon egen gruppverksamhet att erbjuda uppger att man hänvisar till Ersta Vändpunkten. Verksamheten är mycket etablerad och känd och de flesta deltagarna kommer till verksamheten genom eget initiativ. Under 2008 erhöll Ersta Vändpunkten genom Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ekonomiskt stöd med 1 666 000 kronor, för 2009 är motsvarande summa 1 591 000 kronor.

Under 2008 hade stadsdelsförvaltningarna Hägersten- Liljeholmen (verksamheten Vågen), Spånga-Tensta (Solrosen), Hässelby-Vällingby i samarbete med Bromma (Kraftkällan) och Farsta i samarbete med Kyrkan (Humlan) erbjudit sammanlagt 29 barn och tonåringar plats i stödgrupp. Samtliga har verksamhet även 2009. Vid Maria Ungdomsenhet finns Tonårsprogrammet som vänder sig till ungdomar mellan 14 och 20 år som har växt upp i en familj där det finns/har funnits ett kemiskt beroende. Tonåringarna kan också själva ha ett eget riskförhållande till alkohol och narkotika.

Det vanliga är att stödgrupperna löper terminsvis och i de fall man fortsätter från vår till höst så gör man sommaruppehåll. De grupper som träffas, möts en bestämd tid och dag i veckan, vanligtvis ett par timmar per gång, i medeltal ca 15 ggr.

De stadsdelsförvaltningar som inte erbjuder gruppstöd hänvisar vanligtvis till att man inte har resurser att avsätta till rekrytering och motivationsarbete gällande föräldrar och barn. Man har ej möjlighet att avsätta tid för personal, för en så

långsiktig och strukturerad insats som gruppstöd. Man har på stadsdelsförvaltningarna god insikt om att insatsen skall genomföras med god kvalitet då man har att göra med mycket utsatta barn och man har svårt att se hur man skall kunna leva upp till detta åtagande. Genom enkät har förvaltningen kartlagt och kunnat konstatera att välutbildad och motiverad personal finns.

Stöd under sommartid

Socialtjänstens ordinarie verksamhet fortgår som vanligt under sommartid. De barn som redan har en etablerad kontakt med gruppledare, socialsekreterare, familjebehandlare, har möjlighet att vända sig till dem, med reservation för semestrar och att kollegor träder in i stället. Socialjouren verkar utom kontorstid och många frivilligorganisationer har verksamhet även under sommaren. Någon självklar och öppen plats för barn till missbrukande föräldrar finns dock inte att vända sig till. En kollokvistelse eller placering i kontaktfamilj kan för många barn vara en trygghet och lättnad under sommaren.

Centrum för Gruppstöd

Projektet Centrum för Gruppstöd pågår sedan hösten 2006 och drivs av förvaltningen med medel från länsstyrelsen. Projektet syftar till att arbeta fram en organisation för staden som innebär att gruppstöd erbjuds till barn och ungdomar i Stockholms samtliga stadsdelsförvaltningar. Vidare arbetar projektet med att utöka samarbetet med frivilligsektorn för att öka möjligheterna för utsatta barn och ungdomar att få stöd. Fokus är på barn till föräldrar med beroendeproblematik, barn till föräldrar som drabbats av psykisk ohälsa, samt barn som levt med våld. Projektet har träffat representanter från samtliga stadsdelsförvaltningar för att undersöka behov och önskemål gällande gruppstöd. Kontakter har tagits på regional och nationell nivå för att undersöka vilka metoder som används för gruppstöd, samt för att få aktuell kunskap om eventuell metodutveckling som är på gång. Projektet har tagit del av de utvärderingar och uppföljningar som finns publicerade på området.

Projektet har årligen kartlagt tillgången på grupper samt rapporterat till IOGT/NTO:s nationella kartläggning av hur många barn och ungdomar som har erhållit stöd i denna form i staden.

Projektet har kartlagt tillgången på utbildade gruppledare inom respektive stadsdelsförvaltning och har kunnat konstatera att det generellt finns många välutbildade gruppledare. Där brister uppmärksamhets har projektet erbjudit möjligheter till utbildningsinsatser.

Erfarenheter från projektet visar att det är angeläget att avsätta resurser så att gruppstöd finns i den ordinarie verksamheten på stadsdelsförvaltningarna för barn till missbrukande föräldrar liksom barn till föräldrar med psykisk ohälsa och barn som levt med våld. Det tar tid att etablera verksamheten och för att kunna marknadsföra att det finns grupper för barn och ungdomar måste verksamheten finnas kvar över tid så att personal som träffar barn och ungdomar som kan vara i behov av detta stöd kan lita på att det finns grupper att hänvisa till. Det är också av vikt att det finns lokal verksamhet. Alla barn och ungdomar har inte vana att resa själva i staden och kan kanske inte heller få sällskap av en förälder för att resa till verksamhet belägen i en annan del av staden, långt från hemmet.

Gruppstöd kan idag ges som bistånd enligt Socialtjänstlagen (SoL), men det är också möjligt att själv, som förälder söka detta stöd för sitt barn. Barnskyddsutredningen (SOU 2009:68) som la fram sitt förslag i juli månad, pekar i flera sammanhang på en förändrad syn på barn i det moderna samhället, barn som kompetenta samhällsmedborgare med egna rättigheter. Utredningens förslag ger utrymme för kommunerna att ge öppna insatser utan behovsprövning till barn och ungdomar. Då avses programverksamhet och inte individuellt avpassade insatser som skall vara behovsprövade. Detta talar för att fler grupper skall erbjudas.

Barnuppdraget i Stockholms socialtjänst – BUSS, slutrapport 2009 framhåller bl.a. behoven av regionala lösningar över staden, ett utökat utbud av råd och stödinsatser som service till hjälpsökande medborgare och behovet av stadsgemensamma uppföljnings- och utvärderingsystem. Ett av BUSS utredningens förslag är att ”säkerställa att gruppstödsverksamhet för barn skall erbjudas i hela staden”.

Uppföljning och utvärdering

Ett delprojekt med syfte att utveckla en användarvänlig metod för effektutvärdering av stödgruppsverksamhet har påbörjats under våren -09. Utvärderingsprojektet har initierats av Centrum för Gruppstöd och finansieras genom Preventionscentrum och omfattar alla stödgruppsverksamheter i staden, både kommunala och frivilligverksamheter. Projektet bygger på erfarenheter från Regionförbundet i Uppsala, där en utvärderingsmodell har utvecklats och prövats med positiva resultat både vad gäller modellens användbarhet och barnens och ungdomarnas psykiska välbefinnande efter gruppdeltagandet. En ansökan om medel för ett utökat uppföljnings- och utvärderingsarbete kommer att tillställas Folkhälsoinstitutet inom kort.

Pågående eller planerade grupper inom områdena missbruk, psykisk ohälsa och våld

I den kartläggning av pågående stödgrupper i Stockholms stad som projektet Centrum för Gruppstöd genomförde i början av februari månad -09, framgår att frivilligsektorn väl svarar upp mot det som kan anses vara möjligt inom befintlig resurs. ErstaVändpunkten, Alla Kvinnors Hus samt Källan erbjuder gruppstöd. De uppbär alla verksamhetsstöd från staden. Ersta Fristad har tillkommit som aktör, gällande gruppstöd för barn som har upplevt våld mot mamma. Ersta Fristad uppbär för denna verksamhet projektstöd från staden, samt medel från Länsstyrelsen.

Stadsdelsförvaltningarna redovisar en viss ökning av gruppstöd. Helt nytt är att tre, eventuellt fyra grupper för barn till föräldrar med psykisk ohälsa kommer att starta hösten -09. "Skilda världar grupper" (för barn i komplicerade skilsmässor) hålls i sex stadsdelsförvaltningar och Trappan samtal (Krissamtal för barn som bevittnat våld) erbjuds idag i samtliga stadsdelsförvaltningar. Grupper för barn till föräldrar med beroendeproblematik hålls i fem stadsdelsförvaltningar. Där t.ex. Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning har ett mycket positivt samarbete med Bromma. Spånga-Tensta Stadsdelsförvaltning har kommit längst gällande strukturerade insatser i form av gruppstöd och erbjuder idag grupper inom alla nämnda områden.

Förvaltningens synpunkter

Stefan Nilsson tar i sin skrivelse om verksamhet året runt för barn till missbrukare upp en mycket viktig och angelägen fråga.

Förvaltningen kan konstatera att socialtjänstens ordinarie verksamhet pågår oförändrat under sommaren, men att stödgrupper vanligtvis inte erbjuds under sommarlovet.

Stödgrupper för utsatta barn är en etablerad metod som efterfrågas av medborgarna och utvecklas utifrån de behovsområden som uppmärksammas. Stödgrupper användes till exempel som metod, framgångsrikt för att hjälpa barn i sorg efter tsunamin.

Genom omfattande kartläggningar har projektet Centrum för Gruppstöd kunnat konstatera att kompetens gällande att leda stödgrupper finns både hos stadsdelsförvaltningarna och inom frivilligsektorn. Antalet grupper bör dock utökas och kännedom om grupper hos barn och familjer ytterligare spridas. Rekryteringen till grupperna bör intensifieras. Det är av vikt att innehåll och kvalitet är enhetligt över staden.

Ingångarna bör vara många för de barn, ungdomar och familjer som efterfrågar hjälp. Vidare behöver lättillgängliga metoder färdigställas för utvärdering av gruppverksamhet liksom rutiner för uppföljning av enskilda barn och ungdomar

som gått igenom ett program. Dessutom behöver samarbetet mellan stadsdelsförvaltningarna, skolan, landstinget och frivilligsektorn ständigt underhållas, i syfte att sprida information om planerade grupper, och på så sätt verka för att fler behövande och intresserade barn, ungdomar och familjer kan erbjudas tidigt stöd. En central samordnare för staden kan underlätta och stödja stadsdelsnämnderna samt frivilligsektorn.

Överlag har frivilligsektorn varit föregångare i Stockholm vad gäller gruppverksamheter för barn och ungdomar. Förvaltningen anser att staden för utförandet av gruppstöd skall fortsätta att stärka och utveckla samarbetet med frivilligsektorn, i syfte att åstadkomma fler gruppverksamheter. Detta arbetssätt stämmer också väl överens med hur socialtjänstnämnden idag arbetar med det övriga organisations- och föreningsstödet.

Inför projektet Centrum för Gruppstöds avslut i december 2009 bör det övervägas hur arbetet med gruppstöd skall bedrivas framgent. Förvaltningen har för avsikt att återkomma till nämnden i frågan.